

# Japon Masalları Bağlamında Değerler Eğitimi\*

## Japanese Fairy Tales in terms of Values Education

Peren Ercan<sup>1</sup>, Remzi Yavaş Kıncal<sup>2</sup>

*Bildiri Kodu: 95219*

### Öz

İnsanın içinde yer aldığı toplumsal yaşam, kültürel değerlerin oluşmasına yol açmaktadır. Yaşanılan topluma dayalı bir şekilde oluşturulan değerler, yaşamın temel ölçütleri olarak ön plana çıkmaktadır. Değerler, önceki dönemlerde yalnızca yerel düzeyde kabul görürken, toplumsal değişim süreciyle birlikte ulusal ve küresel boyuta da taşınmıştır. Değerlerin sonraki nesillere aktarılması ve bireylerin olumlu değerleri benimseyip geliştirerek potansiyellerini ortaya çıkarmalarını sağlamak değerler eğitimi olarak ifade edilmektedir. Değerler eğitiminin sonucunda birey yerel anlamda yaşadığı toplumu, evrensel anlamdaysa yaşadığı dönemi yansıtmaktadır. Yeni nesillere değerler eğitiminin verilmesinde farklı aktörler bulunmaktadır. Masalların değer aktarma amacı güden unsurlardan biri olduğu bilinmektedir. Masallar, önceki nesillerin deneyimlerini bizlere aktararak kültürel farkındalık oluşturup bulunduğumuz toplumun geçmişini daha iyi öğrenmemizi sağlar. Benzer kültürel ortamlarda yaşayan toplumlar, belirli ortak değerleri paylaşmaktadır. Uzak Doğu masallarında benzer değerlerin tespit edilmesi bu duruma örnek gösterilebilir. Bu bağlamda, araştırmada Japon masalları değerler eğitimi açısından incelenmektedir. Masallar işlevsel insan değerleri modeli çerçevesinde betimsel içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz edilen on beş masalda en sık görülen değerler olarak dindarlık ve duygu ön plana çıkmaktadır. Zevk ve sağlık en az görülen değerlerken istikrar ve cinsellik değerleri yer almamaktadır. Verilerin, Japon masallarına farklı pencereden bakılmasına ve bu alanda Türkiye’de yeni çalışmaların geliştirilmesine katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

*Anahtar Kelimeler: Japon masalları, Değerler eğitimi, Masal, Değerler.*

### Abstract

The social life leads us to create cultural values. Values, based on the society, are center of life. Previously, values were accepted in local level. However, by the effect of social changes they are accepted worldwide. Values education is defined as transferring values to new generations and making people to discover their potential with positive values. As a result of values education, people reflect the society in local aspect and the period in universal aspect. There are different actors in transferring values. Fairy tales create cultural awareness and make us learn the past of our society by transferring their experiences. People who live in mutual cultural areas share similar values. Mutual values in some Far East fairy tales could be an example for this. So, Japanese fairy tales are analysed in terms of values education. Tales were examined within the functional theory of human values with the descriptive content analysis method. Religiosity and emotion are the most common values in 15 tales. While pleasure and health are the least common values, stability and sexuality aren't found in

---

<sup>1</sup> Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen SDK-2021-3608 nolu proje (Proje No: 3714) kapsamında desteklenmiştir.

Peren Ercan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim, p.ercan@hotmail.com

<sup>2</sup> Remzi Yavaş Kıncal, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim, rkinca@comu.edu.tr

these tales. Discussing Japanese fairy tales in different perspectives and contributing the new researches in this field are the aim of this paper.

**Keywords:** *Japanese fairy tales, Values education, Fairy tales, Values.*

## Giriş

İnsanın bir toplum içinde yaşaması beraberinde değerlerin oluşmasını ve değerlerin insan yaşamını yönlendirmesi sürecini de ortaya çıkarmaktadır. Önceleri sadece yerel düzeyde ortaya çıkan değerler, toplumların büyümelerine paralel olarak, ulusal ya da kültürel boyutuyla da ön plana çıkmaya başlamaktadır. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş süreciyle gündeme gelmeye başlayan evrensel değerler konusu, bilgi toplumuyla birlikte daha yaygın bir şekilde kendini göstermektedir. Ancak, özellikle son dönemlerde, bazı boyutlarıyla ulusal değerlerin daha fazla ön plana çıkmaya başladığı da dikkat çekmektedir.

## Teorik Çerçeve

Değerler eğitimi genel olarak, bireyin karakterini gerek milli gerekse evrensel açıdan şekillendirmek amacıyla bireye kazandırılan hayata bakış açıları şeklinde ifade edilebilir. Yaşamın içinde bulunan değerlerin günlük aktivitelerle harmanlanarak verilmesinin karakter eğitimi açısından da daha verimli olacağı düşünülmektedir (Komalasari ve Saripudin, 2018). Değerler eğitimi yoluyla insan, kendisine has etkinlikleri amacına uygun şekillerde gerçekleştirebilecek duruma gelir (Dilmaç ve Ulusoy, 2016). İnsanın sağlıklı bir yaşam sürerken kendinden beklenen işleri gerçekleştirebilmesi için bedenini geliştirmenin yanı sıra aklını güçlendirmeli ve kendisini olumlu değerlerle donatması gerekmektedir (Meydan, 2014).

Bu açıdan bakıldığında masalların, okul dışında bir günlük hayat aktivitesi olarak değerler eğitimi açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Masallar, atalarımızın yaşadıkları hadiseleri bize deneyim niteliğinde aktararak kültürel açıdan farkındalığımızı arttırır ve geçmişini tanıyıp bilen kuşaklar yetişmesine önayak olurlar (Karagöz, 2017). Her kültürün ve ülkenin kendine has geçmişi ve değer yargılarının bulunduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu değer yargılarının masallara da önemli ölçüde yansıdığı düşünülebilir.

Dünyada farklı coğrafyalara ait masallar üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar masalların anlamsal veya dilbilimsel olarak incelenmesinden, değerler açısından çözümlenmesine kadar farklılık göstermektedir. Örnek olarak Avrupa masallarındaki normatif unsurlar üzerine yapılan bir araştırmada Avrupa masallarının genel olarak fantastik unsurlarla gerçekliğin birleşmesinden oluştuğu ortaya konulmaktadır. Avrupa masallarında yargılamalar, cezalar, yaptırımlar önem taşımaktadır, zira bunlar insan hayatının bir parçasını oluştururlar (Mazzoleni, 2018). Buna bağlı olarak Avrupa masallarının gerçek hayattan tam anlamıyla kopuk olmadığı görülebilir. Masallar her ne kadar fantastik olarak tabir ettiğimiz unsurlar taşıyor olsa bile hayattan tam anlamıyla soyutlanmış değildir.

Danimarka masallarının taşıdığı değerler ve eğitsel unsurlar açısından yapılan bir araştırmada masallar Danimarka kültüründe bulunan insancılık, eşitlikçilik ve “dışarıda kaybet, içeride kazan” unsurları açısından incelenmiştir. Bir noktaya kadar Danimarka masallarında bu değerleri görmek mümkün olsa da sosyal eşitlik, ekonomik aktivite ve kadının statüsü açısından uyumsuzlukların mevcut olduğu görülmektedir (Virtue ve Vogler, 2008). Masalların değer aktarımı gibi önemli bir görevi olsa da onları dönemlerinden ve coğrafyalarından bağımsız değerlendirmenin, yanlış yargılama gibi sorunlara yol açacağı düşünülebilir. Dolayısıyla masallarda günümüz penceresinden baktığımızda “olumlu” olarak gördüğümüz unsurların tersiyle karşılaşmak mümkündür.

Rusya'nın, geniş bir coğrafyaya yayılan kültürüyle masallar üzerinden daha farklı bir değer aktarımı yolu izlediği görülmektedir. Bu doğrultuda kullandığı temalara bakıldığında gerçekçi bir

yöntem izlediği anlaşılmaktadır. Rus masallarının üzerine yapılan bir araştırmada Rus masallarında dini, alegorik ve hicivsel unsurların bulunduğu hikâyelerin olduğu da belirtilmektedir. Ayrıca Rus masallarında günlük yaşamdan kesitler, köylü hayatı ve genel olarak alt sınıfın şikâyetleri gerçekçi bir tarzda ifade edilmektedir. Bu masallar daha çok alt ve üst sınıf arasındaki ayrıma odaklanmaktadır. Bazı masallardaysa ruhban sınıfının ikiyüzlülüğü, rüşvetçiliği ve ahlak yoksunluğuna dikkat çekilmektedir (Moniz, 2016). Rus masalları da masalların gerçek hayattan tam anlamıyla kopuk olmadığından örneklerinden biri olarak gösterilebilir. Dönemine göre farklı unsurlar içeren masallar, ülkesine göre de çeşitli olabilir. Bu çeşitlilik, farklı kültürlerle ait masalların farklı “meseleler” anlatma amacının da bir göstergesidir.

Kendine has geniş bir kültürü olan Afrika masalları da evrensel değerleri taşımakla birlikte, değer aktarımını özgün bir yol üzerinden gerçekleştirmektedir. Afrika masallarının rolü üzerine yapılan bir çalışmada örnek olarak Kenya masallarının genel anlamda sahte arkadaşlık, şiddet, kandırmaca gibi konuları işlediği vurgulanmaktadır. Bu masallarda düzenbazlık, kaçış, kandırma, anlaşma yapma gibi unsurlar da bulunmaktadır (Mota, 2009). Afrika masallarındaki özgün değer aktarımı yolu da masalların coğrafyaya ve kültüre göre farklılık içerdiğinin göstergelerinden biridir.

Amerika kıtasında yüzyıllar önce anlatılan masallarda Avrupa’ya nazaran daha farklı unsurların söz konusu olduğuna dikkat çekilmektedir. Temel amacın yine değer aktarımı gibi unsurlar olmasına karşın, Amerika kıtasında doğanın kutsallığının önemli ölçüde vurgulandığı görülmektedir. Grimm Masalları’yla Kuzey Amerika yerlileri masalları arasında karşılaştırma yapılan bir çalışmada, iki kültürün masallarının da benzer didaktik unsurlar taşıdığı belirtilmektedir. Kuzey Amerika yerlileri günlük hayatta hayvanlarla büyük ölçüde etkileşim içinde oldukları için, hayvanların onlar tarafından yaratıcı ya da halklarından bir parça olarak görüldüğü ifade edilmektedir. Avrupa halkları masallara “fantastik” olarak bakarken, Kuzey Amerika yerlileri için “kutsal” ve “gerçek” kavramları iç içedir (Reiss, 1996). Doğayla iç içe yaşam tarzını sürdüren kültürlerde doğa üstü olarak ifade edilen unsurların gerçekten ayrıştırılmadığı görülmektedir. Onlar için hayvanların konuşması, perilerin onlara yardım etmesi veya ejderhaların ortaya çıkması gibi durumlar son derece gerçek olabilir. Bu durumun da masalları, buna benzer kültürlerde daha önemli bir noktaya taşıdığı düşünülebilir.

Afrika’dan Amerika’ya milyonlarca insan taşınırken insanlar beraberinde sözlü edebiyatlarını da götürmüş ve masallar üzerinden değer aktarımına devam etmişlerdir. Fakat Karayipler’de yaşamını sürdürmekte olan Afrika’dan gelen toplulukların masalları, Afrika’dakilerin birebir kopyası konumunda değildir. Süreç içinde Karayipler’de kendi değerleri çerçevesinde yeni masallar doğmuş ve şekillenmiştir. Bununla birlikte Karayip masallarında hâlâ Afrika masallarından unsurlar görmek mümkündür. Örnek olarak Afrika masallarında sıkça görülen “düzenbaz” rolünde karakterlerle Karayip masallarında da karşılaşılabilir (Seck, 2018). Masallar, kültürün doğrudan bir parçası olduğundan farklı bir coğrafyaya göç durumunda yeni bir şekil kazansalar dahi eski hallerinden unsurlar taşımaya devam ettikleri görülmektedir. Bu özellikleriyle masallar, sözlü anlatım geleneğinin güçlü bir ürünüdür. Belli bir birikim sonucunda oluşmuşlar ve ait oldukları kültüre sıkı sıkıya bağlanmışlardır.

Güneydoğu Asya da masallar ve diğer anlatılar açısından zengin bir coğrafyadır. Yapılan bir araştırmada Endonezya ve Japon masalları karşılaştırılmaktadır. Bu araştırmada Endonezya edebiyatında hayvan masalları, hayatlarında zevki de üzüntüyü de tatmış olan sıradan insanların olduğu masallar ve absürt mizah içeren komik masallar bulunmaktadır. Karşılaştırmada ortaya konan ilginç bir farklılıkta Japon masallarında “kurnaz” karakterler turna veya tilkiyken, Endonezya masallarında bu rolü geyiklerin üstlenmekte olmasıdır. Çalışmada incelenen iki masal örneğinde de din, sosyal örgütlenme, teknoloji ve bilgi aktarımıyla yaşam ve geçimle ilgili unsurların işlendiği görülmektedir (Wardarita ve Negoro, 2017). İncelenen kültür değiştiğinde, o kültüre ait insanların belirli bir kavramı farklı bir varlığa atfedebildiği görülmektedir. Japon ve Endonezya masalları örneğinde olduğu gibi kurnazlık, farklı hayvanlara yakıştırılmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla masalları oluşturan birikim, ait olduğu kültürden büyük ölçüde

beslenmektedir. Bahsedilen kavram iki farklı kültürde aynı olsa da bunu aktarma yolu konusunda başka tercihlerde bulunulabilir.

Başka bir Asya ülkesi olan Bhutan büyük ölçüde Hindistan ve Çin'den etkilenmiştir. Japonya'nın da kültür aktarımı açısından Çin'den etkilendiği düşünüldüğünde, bu bölgedeki masalların çözümlenme çalışmalarının önemli olduğu görülebilir. Bhutan masallarının değer aktarımındaki önemi üzerine yapılan bir araştırma, Bhutan masallarının değer aktarımı açısından önemli olduğunu göstermektedir. Bhutan masalları, sosyal ilişkiler açısından önemli ve toplumun gerekli gördüğü değerler taşıyan olayları ve etkinlikleri de içermektedir. Ayrıca günlük hayattan unsurlar taşıyarak hayatın gerçekliğini de ifade etmektedir. Bhutan masalları eski topluluklar, sosyal hiyerarşi, örgütlenmeler ve onların nasıl işlediğini de göstermektedir. Bu masalarda kötü krallar, kraliçeler, prensler, prensesler, bakanlar, budist rahipler, zengin insanlar ön plana çıkmaktadır. Bu karakterler, hayvanlar ve ruhların dünyasında da olmak üzere çeşitli sosyal, politik ve ekonomik yarışlar içine girmektedir (Penjore, 2005). Kültür, komşu kültürlerden etkilendiğinde bu etkileşimi masalarda da görmek mümkündür. Masalların her kültürde, yalnızca balkabağından arabasına binip baloya yetişmeye çalışan bir kızın endişesini anlatmadığı görülebilir. Doğa üstü unsurların yanında gerçek hayattan bir parça olarak siyasi çekişmeler de anlatılabilmektedir.

Asya kıtasının önde gelen bölgelerinden biri olan Kore Yarımadası'nın da hem dini hem kültürel açıdan yakındaki büyük ülkelerden etkilendiği görülmektedir. Bu sebeple, değer aktarımında Budizm ve Konfüçyüsçülük gibi öğretilerden etkilendiği düşünülebilir. Korece ve İngilizce konuşabilen anaokulu öğrencileri üzerinde Kore masallarının kültürel değerleri üzerinde yapılan bir araştırmada Kore masallarının bazı unsurları da belirtilmiştir. Bu araştırmaya göre Kore masallarında Konfüçyüs değerleri, anne babaya saygı, dürüstlük, iyi işler yapmanın önemi, ahlaklı olmanın ödülü ve günahın cezalandırılması motifleri bulunmaktadır. Bu değerler, Korelileri inanç ve davranış bakımından birlik içinde tutmaktadır (Kim, Song, Lee ve Bach, 2018).

Doğu Asya'da geniş bir kitleye yayılmış olan Konfüçyüsçülük, Budizm ve Taoizm'in Vietnam masallarıyla olan etkileşimi, masalarda çeşitli değerlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu araştırmaya göre Budizm masalarda etkileşim açısından daha ayrılmış dururken, Taoizm ve Konfüçyüsçülük'ün etkileşimi göze çarpmaktadır. Üç din arasında masalarda en baskın olan özelliğin Konfüçyüsçülük olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak Vietnam masallarını derleyenlerin çoğunlukla Konfüçyüsçü bilginler olması ve Konfüçyüsçülük'ün Budist keşiflerin desteği olmadan yayılmaya devam edebilecek bir güce sahip olması gösterilmektedir (Vuong vd., 2018).

Asya kıtasında yaşayan toplulukların masallarında da ortak değerlere ulaşmak mümkündür. Tayland, Myanmar, Endonezya, Çin, Kore ve Japon masallarının incelendiği bir araştırmada seçilen tüm masalarda minnet, iyi karma, doğaüstü inançlar, kutsal ruh, erkek baskınlığı, vicdan, kadınlarla çocukların rolü unsurları ön plana çıkmaktadır (Suwanpratest, 2016). Uzak Doğu ülkelerindeki masalların özellikle Budizm, Konfüçyüsçülük ve Taoizm'in etkisiyle birbirlerinden büyük ölçüde etkilendiği görülebilir. Taoizmin felsefelerinden biri olarak "gidilen yolun" önemini düşündüğümüzde bu kültürlere ait masalarda da varış noktası kadar kahramanın gittiği yolun da önemsendiğini görebiliriz. Dolayısıyla masaldaki karakterler aktarılmak istenen değerleri yalnızca hikayenin sonunda değil, gelişim aşamasında da alabilmektedir.

### **Japon Masalları**

Japonya efsaneler ve masallar açısından farklı zenginliklere sahip olan bir ülke olarak dikkat çekmektedir. Japonya'nın Japoncadaki kelime anlamıyla "güneşin kökleri" demektir. Birçok adadan oluşan Japonya'da dağlara kutsallık atfedilmekte ve onlardan saygıyla bahsedilmektedir. Japonya depremlerin de sıklıkla yaşandığı bir ülkedir. Güneşin köklerinden geldiklerine inanan Japonlar, güneş tanrıçalarına Amaterasu demektir (Güvenç, 2002). Japonya'nın coğrafi özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda karakteristik ve kendine has bir anlayışa sahip bir ülke olduğu görülmektedir.

Son dönemde konuyla ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmalarda Japonlar açısından masalların günümüzdeki önemi ele alınmaktadır (Shitara, 2013). Japonya'ya ilişkin araştırmalar ülkemizde de çeşitli açılardan yürütülmektedir. rnek olarak Dr. Okan Haluk Akbay'ın Kültür Bağlamında Japon Masalları isimli eserinde çeşitli Japon masalları çözümlenmiştir (Akbay, 2015). Bu alışmada Akbay, Japon masallarındaki olumlu ve olumsuz durumlarla davranışları tespit etmiş ve bu davranışları masallardaki olayları göstererek örneklemiştir.

Japon masalları genel olarak değerlendirildiğinde, insanın yaratılıştan gelen iyiliği, hataya düşebildiği, çalışkanlığı, cesareti, zor durumlara karşı kullandığı zekâsı, şefkati, minnettarlığı ve saygısı gibi konuların işlendiği görülmektedir (Wadhams, 2019).

Japoncada "masal" kelimesinin karşılığı olarak 昔話 (mukashibanashi) sözcüğü kullanılmaktadır. İki kelimenin birleşiminden oluşan bu sözcük tek tek ele alındığında 昔 (mukashi) sözcüğü "eski / eskiden", 話 (hanashi) szcğyse (konuşulan, anlatı / konuşmak) anlamlarına gelmektedir (İki sözcük bir araya geldiğinde ses olayı gerçekleştiğinden "hanashi" sözcüğü, "masal" kelimesinde "banashi" olarak telaffuz edilmektedir).

Japon masallarında yer alan değerlerin, Japonya'nın coğrafi yapısının etkisiyle de şekillendiği görülmektedir. Japonya'nın tsunami ve tayfun gibi doğal afetlerin sıklıkla grldğ bir ada ülkesi olması, Japonların olaylara daha "kaderci" yaklaşmaları gerekliliğini doğurmuştur. Kk ve dağlık bir alanda yaşayan yoğun nüfusun uyum içinde hayatlarını sürdürebilmeleri amacıyla hisleri saklama eylemini ortaya çıkarmıştır (Taguchi, 2019). Ayrıca Japon masallarında kış ve gece motifleri de sıklıkla kullanılmaktadır. Masallar birbirine karşıt unsurlar barındırmayı sever. Taoizm açısından düşünüldüğünde Japon masallarındaki "gece" kavramı gündüzün bir karşıtı şeklinde ölüm ve yaşam, karanlık ve ışık, yin ve yang arasındaki ilişkiyle verilmektedir. Dolayısıyla gündüz ve gece, diğer kavramlar gibi birbirine bağlıdır ve hem doğal hem de doğa üstüdür (Petkova, 2016).

### **Masalların Değer ve Karakter Eğitimine Etkisi**

Masallar, eğitim açısından değerlendirildiğinde genel olarak kültürleri birbirinden ayıran ve bilgiyi, edebi anlayışı, sosyal ve kültürel mirası yeni nesillere aktaran bir unsur olarak ele alınmaktadır (Bruijn, 2019). Masalların çocukları eğlendirmek veya geceleri rahatça uyumasını sağlamak dışında başka etkileri ve amaçları olduğu da görülmektedir. Bu amaçlardan biri de çeşitli değerleri dinleyen kişilere aktarmaktır. Anlatı metinleri öğretiminin önemli bir parçası değer aktarımıdır. Bu metinlerin öğretiminin öğrencilerin karakter gelişimine katkıda bulunarak onların güçlü ve iyi karakterli bireyler olarak yetişmelerini sağladıkları belirtilmektedir (Sofa, 2020). Batı medeniyetinin etkisiyle Konfcyşlk'ten beslenen tüm Kore kültürünün ve değerlerinin yok olmaya başladığına düşünen bilim insanları da eğitimde masalların kullanılmasını önermiş ve bu alanda çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu yöntemle yeni neslin, atalarının sahip olduğu bilgelik, değer ve hayırseverlik gibi unsurları kazanacağı düşünülmektedir (Lee, 2011).

Çocukların çeşitli hikâyeler dinleme konusundaki açlığının kaynağında dünyanın güzelliklerini görme, her şeyin merkezine inme, kişiselleşme ve evrenle etkileşime geçme gibi amaçlar yatmaktadır (Thorne-Thomsen, 1903). İnsanların en temel duyguları olarak düşünülebilecek hüzün ve mutluluk da masallarda görülmektedir. Çocuklar bu duyguları hızlı bir şekilde benimseyebilmektedir. Özellikle mutluluğun, masallarda sıklıkla vurgulanmasının sebebinin de bununla ilgili olduğu ifade edilebilir (Cengiz ve Duran, 2017). Vurgulanan bu değerin çocukların hayata bakış açısını etkilediği de düşünülmektedir.

Değer aktarımı amacıyla kullanılacak masalların, çocukların yaşlarına uygun mesajlar taşımasının önemi de vurgulanmaktadır. Bu noktada önemli bir husus da eğitmcilerin, moral gelişim aşamalarını iyi bilmeleri gerekliliğidir. Masallarda değerler açısından ikilem taşıyan mesajların ortaya konması ve çatışmanın sonucunda verilmek istenen doğru mesajın aktarılması önem taşımaktadır (Akbaba, 2001). Ayrıca dil becerileriyle birlikte masal okuma alışkanlığına sahip çocukların değer

yargılarını daha kuvvetli bir şekilde ifade edebildikleri ve ahlaki sorunları daha rahat çözebildikleri vurgulanmaktadır (Johansson ve Hannula, 2014). Kurgu içeren metinlerin ahlak eğitiminde güçlü bir şekilde kullanılabilirdiği ve bu tür metinlerin çocukların kişisel gelişimiyle birlikte yetişkinlerle olan ilişkilerini de etkilediği belirtilmektedir (Gooderham, 1997).

Ahlaki mesaj verme ve bir değer kazandırma amacı güden masal gibi kurgu metinler, genelde karışık dinamiklerden arındırılmış durumdadır. Çocukluğun sadece biyolojik bir süreç değil, aynı zamanda sosyal bir süreç olduğu düşünüldüğünde masalların da onlara rehberlik etme işlevi olduğu görülmektedir (Lewin, 2020).

Belirli bir kültüre ait masallar farklı kültürler tarafından kendi değer sistemlerine göre yorumlanabilmektedir. Örnek olarak bir Amerikan stüdyosu olan Walt Disney, Avrupa masallarını almış ve kendi ideolojisiyle bakış açısını katarak izleyiciye sunmuştur. Disney'in bu sunum şeklinin, söz konusu masallarda bulunan anlamın ve değer sisteminin kaybolmasına sebep olduğu da belirtilmektedir (Mollet, 2013).

Bazı masalların asıl halleriyle birlikte parodi versiyonlarının da okutulduğu bir çalışmaya beş yaşındaki yirmi Koreli çocuk katılmıştır. Kül Kedisi, Pamuk Prenses ve Hansel ve Gratel gibi masalların asıl versiyonlarını bilen çocuklara bu eserlerin parodi versiyonları da okunmuştur. Çocuklara masalların parodi versiyonlarının okutulmasının sebebiyse onlara eleştirel bir bakış açısı katmaktır. Çıkan sonuçlara göre çocukların hikâyeleri farklı bakış açılarından algılayabildiği, basmakalıp bilgilerle mücadele edebildiği ve sosyal ideolojilerle normlara karşı çıkabildikleri görülmüştür (Weea, Kimb ve Lee, 2019).

Masallardaki kurgunun ilerleme şekliyle çocukların günlük olayları anlatma tarzının uyushuğunu görmek mümkündür. Bir çocuğa günün nasıl geçtiği sorulduğunda formal bir gerekçelendirmeden uzak, sürprizlerle dolu ve farklı cevaplar alınabilir. Çocuklar için sebep öncelikli değildir. Masalların akışı da bu şekildedir. Masallarda bir olay olur, ardından diğeri gerçekleşir, onun ardından başka bir olayla karşılaşırız (Spitz, 2016). Ayrıca masalların çocuklara uygun olmasının başka bir sebebi olarak, masallarda gerçekleşen olaylara hızlı tepkiler verilmesi olduğu da düşünülebilir. Masallarda iyiyle kötü yan yanadır. Bununla birlikte ödülle ceza ve düşüncelerle seslerin de yan yana olduğu görülmektedir (Virtue ve Vogler, 2009).

İnsanlar çevresindekilere yaşadıklarını veya düşündüklerini anlatarak kendilerini gerçekleştirmeyi veya çeşitli sorulara cevap bulmayı da amaçlamaktadır. İnsanın kendisine "Ben kimim?", "Nereden geliyorum?", "Benim için kabul edilebilir davranış kalıpları nelerdir?" gibi sorular sorar. Bu soruları soran insan, yine kendisinin anlattıklarından ortaya çıkan hikâyelerle cevap bulur ve bu cevapları diğeriyle paylaşır (Evans, 2010). Masalların da insanların soru sorma ve anlatma ihtiyacından doğduğu düşünülebilir. Masallara bakıldığında bu ihtiyaçtan doğan "anlatma ihtiyacı" açıkça görülebilir.

Masalların değer aktarımı görevi üstlenmesiyle birlikte aslında çoğunun çıkış noktalarının çok daha farklı olabildiği görülmektedir. Masallar uzun zamandır insanların bir eğlence ve değer aktarma aracı olarak kullanılmaktadır. Fakat masalların orijinal versiyonlarının aslında çocuklar için yazılmadığı, bu sebeple bazılarının çocuklar için uygun unsurlar barındırmayabileceği de belirtilmektedir (Ruirui, 2014).

## **Amaç ve Önem**

Bu araştırma kapsamında seçilen Japon masalları değerler eğitimi açısından incelenmekte ve sonuçlar sunulmaktadır. Masallar, içlerinde çeşitli değerler ve mesajlar saklayan anlatı türleridir. Onların farklı açılardan çözümlenmesi kültürlerin temelini oluşturan unsurları anlama yolunda bizlere ışık tutmaktadır. Araştırmanın, masalların verdiği mesajlarla dünyanın çeşitli kültürlerinde yetişen çocukların nasıl hem kendilerine has hem de evrensel değerlere sahip olduğunu görmek boyutuyla da katkısının olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Japon masallarının "değerler eğitimi" açısından ele alınması konusundaki çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu açıdan

düşünüldüğünde Japon masalları üzerinden değerler çözümlemesine dair bir çalışma yürütmenin, evrensel değerleri daha iyi idrak edebilmemiz açısından da önemli olduğu ifade edilebilir.

Yapılan bir çalışmada farklı kültürden insanlara Japon masallarının okutulup ne anladıklarının sorulduğu bir çalışmada, masalların genel yapısının anlaşıldığı fakat her masaldaki detayların farklı algılandığı sonucu ortaya çıkmaktadır (Sawai, 2013). Dolayısıyla her masalın hem evrensel hem de belirli bir kültüre özgü olduğu söylenebilir. Onları farklı kültürde yetişmiş bir birey okuduğunda da masalın amaçlarından biri olan “değer ve öğreti aktarımı” gerçekleşecek, okuyana katkı sağlamış olacaktır. Bu durum da çalışmanın amaçlarından biri olan Japon masallarındaki değerlerin, evrensel olarak kabul ettiğimiz değerlerle hangi ölçüde örtüştüğünü görmemiz konusunda yardımcı olabilecektir.

## Yöntem

Bu çalışmada seçilen Japon masalları değerler eğitimi açısından çözümlenmekte ve metinlerde bulunan değerler sunulmaktadır. Metinlerdeki değerlerin tespiti için araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntem, önceden teması ve genel çerçevesi belirlenmiş bir ölçüte göre, yine belirlenen yöntemde toplanmış verilerin çözümlenmesini kapsar (Aydın, 2018). Bu yöntemde veriler nitel olarak incelenir ve aralarındaki ilişkilerin tespit edilmesi adına sıklıklar, yüzdeler, ortalamalar veya diğer istatistiksel çözümler ortaya konulur (Nassaji, 2015).

## Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri, Valdiney V. Gouveia'nın işlevsel insan değerleri modeline göre analiz edilmektedir. Bu değerler modeli geliştirilirken daha sade, teori odaklı ve önceki değer modelleriyle bütünleşik değerler ortaya koyma düşüncesinden yola çıkılmıştır. Modeldeki değerler şu şekildedir (Gouveia, Milfont ve Guerra, 2013):

**Tablo 1.** Davranış Rehberi Olarak Değerler

		Davranış rehberi olarak değerler (hedefler çemberi)		
		Kişisel hedefler	Merkezi hedefler	Sosyal hedefler
İhtiyaç ifadesi olarak değerler (ihtiyaç seviyeleri)	<i>Gelişen İhtiyaçlar</i> (fırsat kaynağı olarak yaşam)	<b>Heyecan Değerleri</b>  Duygu Zevk Cinsellik	<b>Kişisel Ötesi Değerler</b>  Güzellik Bilgi Olgunluk	<b>Etkileşimli Değerler</b>  Duygulanım Aidiyet Destek
	<i>Hayatta Kalma İhtiyaçları</i> (tehdit kaynağı olarak yaşam)	<b>Mevki Değerleri</b>  Güç İtibar Başarı	<b>Varoluş Değerleri</b>  Sağlık İstikrar Hayatta kalma	<b>Normatif Değerler</b>  İtaat Dindarlık Gelenek

## Kapsam ve Sınırlılık

Araştırmada Japon halkbilimci Yanagita Kunio tarafından 1938'de derlenmiş “Nihon no Mukashibanashi” (日本の昔話 - Japonya'nın Masalları) isimli masal derlemesi kapsamında yer alan masallar incelenmiştir. Derlemede Japonya'nın çeşitli bölgelerinden çeşitli kısa masallar yer almaktadır.

Yanagita Kunio, Japon halkbiliminin kurucusu olarak görülmektedir. Masal derlemeleri ve bunların açıklamalarını içeren kitapları otuz bir cildi bulmaktadır ve hakkında yapılan çalışmalar giderek artmaktadır (Takayanagi, 1974). Hayatını Japon masallarını derlemeye adanmış olan yazarın Japonya'nın Tono bölgesindeki hikâyelerin derlemesi olan Tōno Monogatari, meşhur Japon masalı Momotarō'nun çözümlemesini yaptığı Momotarō no Tanjō ve Japonya genelinden derlediği masalları

incelediği Nihon Mukashibanashi Meii gibi eserleri bulunmaktadır. Avrupa'dan ancak bir asır sonra başlayabilmiş olan Japon masal çalışmalarının yaklaşık yarısının kendisi tarafından başlatıldığı belirtilmektedir (Masami, 1997). Ayrıca Yanagita Kunio'nun çalışmaları, Japonya'nın 19. yüzyılda Batı'nın baskısına karşı büyük değişiklikler geçirdiği bir dönemde kültürel bir hareket başlatması ve ulusal bir kimlik oluşturması açısından da önemli görülmektedir (Makino, 2004).

Japonya, milli dinleri olarak ifade edilebilecek Şintoizm ve Çin'den alınan Budizm'in bir arada yaşadığı bir ülkedir. Japonya'da bu iki dinin uyum içinde yaşadığı bir dini yapı görülmekte, dini işleri yerine getirirken veya dini bayramları kutlarken bunların kökeni üzerinde durulmamaktadır (Şenavcu, 2016). Bu açıdan düşünüldüğünde, Şintoizm ve Budizm etkisinin birbirine olumsuz bir etkide bulunmaksızın, ahenk içinde Japon masallarına da yansıdığı görülmektedir. Söz konusu uyumun masallardaki etkisinin değerler eğitimi açısından incelenmesi amacıyla yüz sekiz masalın bulunduğu derlemede adında herhangi bir dini motif bulunan masallar incelenmektedir. Bu masalların listesi şu şekildedir (Kunio, 1941):

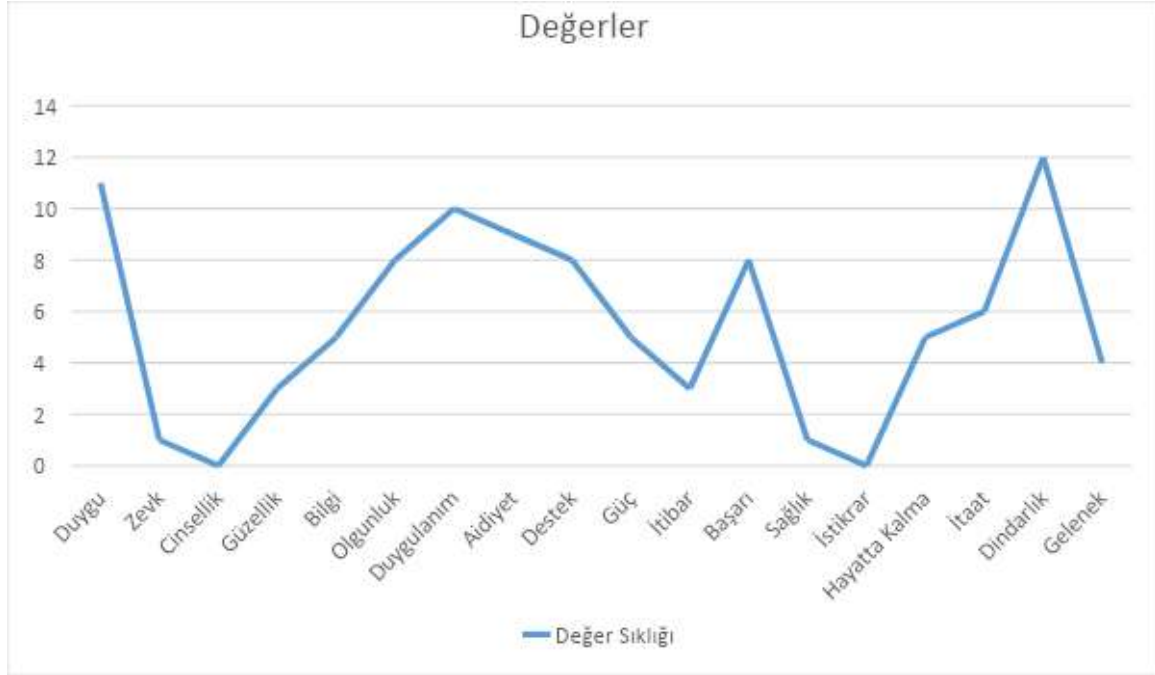
1. Semi to Daishi Sama (蟬と大師様) Ağustosböceği ve Efendi Daishi
2. Yama no kami no utsubo (山の神の鞆) Dağ Tanrısının Sadağı
3. Hanatare Kozō Sama (はなたれ小僧様) Sümüklü Genç Keşiş
4. Matsuko no Ise-mairi (松子の伊勢参り) Matsuko'nun Ise Haccı
5. Ryūgū no kan (竜宮の鐘) Ejder Sarayının Çanı
6. Oni to Shinriki-bō (鬼と神カ坊) Şeytan ve Shinriki-bō
7. Niwaka nyūdō (俄か入道) Aniden Keşiş Olmak
8. Kozō to kitsune (小僧と狐) Genç Keşiş ve Tilki
9. Yamabushi no tanuki taiji (山伏の狸退治) Keşiş, Tanukiye Karşı
10. Mekura no mizu no kami (盲の水の神) Kör Su Tanrısı
11. Kasa Jizō (笠地藏) Şapkalı Jizō
12. Dango Jōdo (団子浄土) Dango Cenneti
13. Suzume no miya (雀の宮) Serçe Tapınağı
14. Kurodai Dai Myōjin (黒鯛大明神) Büyük Tanrı Kara Mercan Balığı
15. Niō to Gaō (仁王とが王) Niō ve Gaō

## Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, masallar incelenerek tespit edilen değerler grafik ve masallardan alıntılarla birlikte sunulmuştur. Masallardaki cümleler incelenmiş, içerikte bulunan değerler tespit edilmiştir.

Şekil 1, toplam on beş Japon masalında işlevsel insan değerleri modelindeki hangi değerlerin ne sıklıkla karşımıza çıktığını göstermektedir. Masallardaki değerlerin tespit çalışması için masallardaki cümleler, kelimeler ve yaşanan olaylar incelenmiştir. Çalışma dâhilindeki masallara genel olarak bakıldığında en sık karşımıza çıkan değerlerin dindarlık (12), duygu (11) ve duygulanım (10) olduğu görülmekte, bu değerleri de aidiyet (9), olgunluk, destek ve başarı (8) değerleri takip etmektedir. Ayrıca itaat (6), hayatta kalma (5), bilgi (5), güç (5), gelenek (4) değerleriyle de orta sıklıkta karşılaşıldığı görülmektedir. En az görülen değerler itibar (3), güzellik (3), zevk (1), sağlık (1) olarak tespit edilmiştir. Buna ek olarak masallarda hiç görülmeyen iki değer bulunmaktadır. Bunlar cinsellik ve istikrar değerleridir.





**Şekil 1.** İşlevsel İnsan Değerleri Modeline Göre Japon Masallarında Değerlerin Görülme Sıklığı

Değerler, masallar özelinde incelendiğinde duygu değerinin Ağustosböceği ve Efendi Daishi, Dağ Tanrısının Sadağı, Sümüklü Genç Keşiş, Matsuko'nun Ise Hacı, Ejder Sarayının Çanı, Aniden Keşiş Olmak, Keşiş, Tanukiye Karşı, Kör Su Tanrısı, Dango Cenneti, Serçe Tapınağı ve Büyük Tanrı Kara Mercan Balığı masallarında tespit edildiği görülmektedir.

Duygu değerinin tespit edildiği masallardan birine örnek olarak şu alıntı verilebilir. "Hancı, ikisinin seyahatleri için yeterli paraları kalmadığından endişelendiklerini fark etti ve onlar için üzüldü. Ardından onlara ziyaretleri için gerekli parayı verdi ve 'Seneye köyünüzden hacca gelen grupla parayı gönderebilirsiniz.' dedi." (Matsuko'nun Ise Hacı) Matsuko'nun Ise Hacı masalında olduğu gibi karakterlerin hissettikleri kimi zaman anlatıcı tarafından açıkça belirtilmektedir.

Zevk değerinin yalnızca Şeytan ve Shinriki-bō masalında karşımıza çıktığı görülmektedir. Söz konusu masalda bulunan zevk değerini taşıyan bölüme örnek olarak şu satırlar verilebilir:

*"Her gün Chichibu dağlarından bir iblis ziyarete gelir, bolca şarap ve yemek talep eder, o kadar saçma isteklerde bulunurdu ki rahip sıkıntıya düşerdi."* (Şeytan ve Shinriki-bō)

İki masalda da görüldüğü üzere zevk değeri daha çok Japon mitolojisinde bulunan iblislerle ilişkilendirilmiştir. İnsanlara musallat olan, onları yiyen veya onlardan türlü isteklerde bulunan iblisler Japon masallarında sıklıkla görülmektedir.

Güzellik değeri yalnızca üç masalda bulunmaktadır. Bu masallar Ağustosböceği ve Efendi Daishi, Kör Su Tanrısı ve Matsuko'nun Ise Hacı masallarıdır.

*"Köylüye Daishi'yi oldukça kirlendiği için duygusuzca reddedip geri gönderdi."* (Ağustosböceği ve Efendi Daishi)

*"Bir gün yolda, çocukların beyaz bir yılan balığını öldürmek üzere olduğunu gördü ve balığı kurtardı. Yamura'dan Yasuke hikayesi misali güzeller güzeli bir kız geldi ve onun gelini oldu."* (Kör Su Tanrısı)

*"Uzun zaman önce Kuzey Akita'daki Tokko köyünden olduklarını söyleyen genç bir adam ve genç bir kadın, Büyük Ise Tapınağı'na hac ziyareti için gelmişti. Kızın adı Matsuko'ydu ve bir köy hizmetçisi için hiç beklenmedik derecede zarif ve güzeldi."* (Matsuko'nun Ise Hacı)

Bilgi değerinin Japon masallarında önemli bir yeri olduğu görölmektedir. Bilgi, Őeytan ve Shinriki-bō, Genç KeŐiŐ ve Tilki, KeŐiŐ, Tanukiye KarŐı ve Serçe Tapınağı masallarında tespit edilmektedir. Bu değerin göröldüğü masallarda genelde ana karakter, dūŐman olarak gördüğü varlığı alt etmek için planlar yapmakta ve bu amaç doğrultusunda bilgilerini kullanmaktadır. Benzer Őekilde, Tanrı'dan bilgi ya da iŐaret aldığını dūŐünerek zor durumdan kurtulan karakterler de mevcuttur.

*"...‘Bohçadaki pirinç topuna machin denen tanuki zehri koymuŐtum. Bohçayı bilerek eve bıraktım.’ diye açıkladı rahip kahkahayla." (Keşiş, Tanukiye Karşı)*

Keşiş, Tanukiye Karşı masalında olduğu gibi bilgisine güvenilen bir Őahıstan, onları tehlikeden kurtarması için yardım istenmektedir. Bilgi ve nüfuz sahibi olan kiŐi, yaptığı planla halkı zor durumdan kurtarır.

Olgunluk, Japon masallarında sıklıkla görölen değerlerden biridir. Dağ Tanrısının Sadağı, Matsuko'nun Ise Haccı, Ejder Sarayının Çanı, Aniden Keşiş Olmak, Şapkalı Jizō, Dango Cenneti, Büyük Tanrı Kara Mercan Balığı ve Niō ve Gaō masallarında olgunluk değeri tespit edilmektedir.

*"Yolculuğa, yaptığım tapınak için asacak bir çanım olmadığı için çıktım. Malzeme almak amacıyla Izumo'ya gidiyordum. Bundan başka arzum yoktur." (Ejder Sarayının Çanı)*

Ejder Sarayının Çanı masalında olayların çözüldüğü nokta, olgunluk değerinin iyi örneklerinden biri olarak görölebilir. Masalda Ejder Kral, ülkesine musallat olan büyük bir yılanı yenmesi için bir samuraydan yardım ister. Yılanı alt eden samuray, Ejder Kralı'nın ondan istediği her Őeyi dileyebileceğini söylemesine rağmen samurayın alıntıda belirtilen isteği dışında bir arzusu yoktur.

Duyguları açığa çıkarmak ve onu yansıtmak olarak tanımlanan duygulanım değerinin göröldüğü Japon masalları Ağustosböceği ve Efendi Daishi, Dağ Tanrısının Sadağı, Sümöklü Genç Keşiş, Matsuko'nun Ise Haccı, Ejder Sarayının Çanı, Aniden Keşiş Olmak, Keşiş, Tanukiye Karşı, Kör Su Tanrısı, Dango Cenneti ve Serçe Tapınağı olarak tespit edilmiştir. Örnek olarak kendisine istediği her Őeyi verebilen bir çocuğa sahip olan adamın anlatıldığı Sümöklü Genç Keşiş masalında adam, her Őeyi elde ettikten sonra çocuğa artık ihtiyacı kalmadığını belirtmektedir. Çocuk, adama verdiği her Őeyi bir bir geri aldıktan sonra, adam piŐman olur ve çocuğu aramaya çıkar, fakat bulamaz.

*"O esnada ev, dükkan ve içindeki her Şey birer birer yok olmaya baŐladı, ta ki geriye kalan tek Şey adamın yıkık dökük evi olana kadar. Yaşlı adam telaŐlanıp dıŐarı fırladı, Sümöklü Genç Keşiş'i geri getirmek istedi, fakat onu hiçbir yerde bulamadı." (Sümöklü Genç Keşiş)*

Aidiyet değeri, Japon masallarında sıklıkla görölen değerlerden biri olarak tespit edilmektedir. Sümöklü Genç Keşiş, Matsuko'nun Ise Haccı, Ejder Sarayının Çanı, Şeytan ve Shinriki-bō, Genç Keşiş ve Tilki, Kör Su Tanrısı, Şapkalı Jizō, Dango Cenneti ve Niō ve Gaō masalları bu değeri içermektedir. Bu masallarda aidiyet duygusunun karşılığı genellikle ailesine, çocuğuna, tapınağına veya rahibe karşı hissedilen bağlılık olarak görölmektedir.

*"Uzun zaman önce bir dağ tapınağında Zuiten adında bir mürit yaŐardı. Keşiş, tapınağı Zuiten'e emanet edip gittiğinde tapınağın giriŐine bir tilki gelir ve 'Zuiten, Zuiten!' diye baęırırđı." (Genç Keşiş ve Tilki)*

Genç Keşiş ve Tilki masalında bir tapınağa musallat olan tilki karakteri karşımıza çıkmaktadır. Rahibin, öğrencisine emanet ettiği tapınak bir tehlike altındadır. Rahibin öğrencisi, tilkiden kurtulmanın yollarını aramaya baŐlar.

Destek değeri de Japon masallarında sıklıkla karşımıza çıkan değerlerden biridir. Destek değerinin yer aldığı masallar Sümöklü Genç Keşiş, Matsuko'nun Ise Haccı, Ejder Sarayının Çanı, Şeytan ve Shinriki-bō, Keşiş, Tanukiye Karşı, Kör Su Tanrısı, Şapkalı Jizō, Dango Cenneti'dir.

Destek değerinin bulunduğu masallarda karakterlerin birilerinden yardım istediği veya istemese bile kutsal bir güç tarafından kendilerine yardım edildiği görölmektedir. Bu yardım kimi

zaman yapılan iyiliğin karşılığı olmakla birlikte yerel halkın, saygı duyulan bir kişiden talep ettiği destek şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir.

Güç değeri Japon masallarında çeşitli karakterler üzerinden verilmektedir. Bu değer bulduğu masallar Sümüklü Genç Keşiş, Ejder Sarayının Çanı, Şeytan ve Shinriki-bō, Kör Su Tanrısı, Niō ve Gaō şeklindedir.

*“Ziyafet için Nio, dango yapılmasını buyurdu. Karısı bir demir çubuğu parçalara ayırdı ve üzerine fasulye koyup çayla birlikte sundu. Amacı, Gao Efendi’yi sınamaktı. Gao, iştahla hepsini yedi ve minnetini sundu. Nio, bundan böyle kardeş olacaklarını ve Kannon Efendi’nin kapısını birlikte koruyacaklarını söyledi.” (Niō ve Gaō)*

Niō ve Gaō masalında da olduğu gibi gücün kötülüklerden kurtulma veya kendini kanıtlama amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca güç değerinin genelde destek değeriyle birlikte görülmesi de dikkat çekici bir unsur olarak düşünülebilir.

İtibar, çalışma kapsamında incelenen Japon masallarından Sümüklü Genç Keşiş, Ejder Sarayının Çanı ve Kör Su Tanrısı masallarında görülmüştür. Bu masallarda genelde karakterlerin, itibarlarını kurtarmak veya korumak amacıyla mücadele ettiği görülmektedir.

Başarı değeri de Japon masallarında sıklıkla görülen değerlerden biridir. Bu değer tespit edildiği masallar Ejder Sarayının Çanı, Şeytan ve Shinriki-bō, Genç Keşiş ve Tilki, Keşiş, Tanukiye Karşı, Şapkalı Jizō, Dango Cenneti, Serçe Tapınağı, Niō ve Gaō’dur.

*“Uzaklarda, yanında başka kocaman açık ağzına kilitledi. Tam önünde durarak ıslıklı oku boğazına kadar soktu. Hayrete düşen yılan kaçmaya çalıştı fakat Awazu no Kuwanja yılanın gövdesine bir ok fırlattı. Ejder Kral’dan halka kadar herkes çok sevindi. Çabaları için Awazu no Kuwanja’ya nasıl bir mükafat verebileceklerini sordular.” (Ejder Sarayının Çanı)*

Başarı, masallarda önemli bir yer teşkil etmektedir. Kötülüklerden kurtulmak, kurnazlıkla düşmanı alt etmek veya güç ya da para elde etme amacıyla çıkılan yolda karakterler bir sonuca ulaşmakta ve başarı elde etmektedirler.

Sağlık değeri, çalışmada incelenen Japon masallarında yalnızca Serçe Tapınağı’nda tespit edilmiştir. Masalda yanlışlıkla iğne yutan bir adamın yatağa düştüğü ve günlerce mide ağrısı çektiğinden bahsedilmektedir. Sonunda adam, Tanrı’dan geldiğine inandığı bir yöntemle iğneyi midesinden çıkarmayı başarır.

Beş kez karşılaşılan hayatta kalma değeri Ağustosböceği ve Efendi Daishi, Dağ Tanrısının Sadağı, Sümüklü Genç Keşiş, Kör Su Tanrısı, Dango Cenneti masallarında gözlemlenmektedir.

*“Hepsi adamı aramaya koyuldu. Yaşlı adamı Jizo’nun başından tutup indirdiler. Bırakın altın almayı, adam canını zor kurtardı. Bu yüzden, başkalarını taklit etmenin her zaman iyi bir şey olmadığını söylerler.” (Dango Cenneti).*

Karakterlerin hayatta kalmak uğruna yaptıkları ya da başlarını derde soktuktan sonra hayatta kalma uğruna sahip oldukları şeyleri bırakıp kaçmaları Japon masallarında görülmektedir.

İtaat değerinin tespit edildiği Japon masalları Ağustosböceği ve Efendi Daishi, Dağ Tanrısının Sadağı, Aniden Keşiş Olmak, Kör Su Tanrısı, Dango Cenneti, Niō ve Gaō’dur. Bu masallarda genellikle karakterin, kendisinden daha güçlü olduğunu düşündüğü birine veya tanrılara itaatiyle karşılaşmaktadır.

Dindarlık, Japon masallarında en sık görülen değer olarak tespit edilmektedir. Bu masallar Ağustosböceği ve Efendi Daishi, Dağ Tanrısının Sadağı, Sümüklü Genç Keşiş, Matsuko’nun Ise Hacı, Ejder Sarayının Çanı, Şeytan ve Shinriki-bō, Aniden Keşiş Olmak, Genç Keşiş ve Tilki, Keşiş, Tanukiye Karşı, Dango Cenneti, Serçe Tapınağı, Büyük Tanrı Kara Mercan Balığı’dır.

*“Çok pırasa yedikten sonra iğne sahiden de çıktı ve adam iyileşti. Adam, memnuniyetini göstermek için Serçe Tapınağı adını verdiği bir tapınak inşa etti.” (Serçe Tapınağı).*

Serçe Tapınağı masalında görüldüğü üzere karakterlerin, dertlerini çözdükten sonra bir tapınak inşa etmeleri veya sorunlarını çözmeleri için tanrılara dua etmeleri de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada incelenen Japon masallarında gelenek değerinin tespit edildiği masallar Ağustosböceği ve Efendi Daishi, Dağ Tanrısının Sadağı, Matsuko'nun Ise Hacı ve Dango Cenneti'dir.

*“Bahar geldiğinde Ekinoks Haftası için dango yapırlarken bir tanesi yere düştü ve yuvarlanıp gitti.” (Dango Cenneti).*

Gelenek değeri dindarlıkla birlikte yer almanın yanında bağımsız olarak karşımıza çıktığı masalların olduğunu söylemek de mümkündür. Dindarlığın aksine gelenek değerinin tespit edildiği bölümlerde doğrudan bir tanrıya yakarış veya tapınak ziyareti gibi unsurlar yerine festivale hazırlık, bazı nesnelere saygı gösterme gibi durumlarla da karşılaşmaktadır.

### **Tartışma, Sonuç ve Öneriler**

Bu araştırmada Yanagita Kunio'nun ünlü masal derlemesi Nihon no Mukashibanashi (Japon Masalları) eserinde yer alan ve araştırma kapsamına giren on beş masal incelenmiştir. Adında dini unsur geçmesi ölçütüyle seçilen masalarda dindarlık, olgunluk, aidiyet, destek ve başarı değerleri sıklıkla görülmektedir. Kurgu açısından düşünüldüğünde de bazı değerlerin birbirleriyle bağlantısı görülebilir. Ayrıca bazı değerler, bir diğerinin sonucu olarak da karşımıza çıkmaktadır. İncelenen Japon masaları sıklıkla dindarlık değerini içeren masalarda da olduğu üzere Tanrı'ya yakarış, ona herhangi bir şey sunma veya nüfuz sahibi birine verilen desteğin ardından gelen başarıyı da içermektedir. Dolayısıyla karakterlerin genelde bir amaç uğruna verdiği mücadeleler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Masalarda bir amaç vardır ve çoğu zaman ana karakter amacına ulaşır. Genellikle masalların bu noktada sona erdiği görülse de ana karakterin amacına ulaştıktan sonra da devam eden masallar bulunmaktadır. Bu tür masalarda, ana karakterin kazandığı başarıyı kendisi de elde etmek uğruna yola çıkan karakterler görülmektedir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer husus da cinsellik ve istikrar değerlerinin tespit edilememiş olmasıdır. Masallar olayların çabucak geliştiği, kimi zaman neden sonuç ilişkisi olmadan veya karakter gelişiminin detaylı bir şekilde verilmediği kurgulardır. Ana karakter ya bir yolculuğa çıkar ya zor duruma düşer ya da hayatında nadiren yaşadığı veya hiç yaşamadığı bir durumla karşı karşıya kalır. İstikrar değerinin tespit edilememesinin nedeninin de bu durumla alakalı olduğu düşünülebilir.

Araştırmada incelenen Japon masallarında güzellik algısı, evlilik, çocuk sahibi olma gibi durumlarla karşılaşmış olmasına rağmen bu durumlar doğrudan cinsellik üzerinden verilmemiştir. Söz konusu durumlar evli olduğu kişiyle huzurlu bir hayat yaşama, çocuğunu besleyip büyütme gibi durumlarla aktarılmaktadır. Dolayısıyla cinsellik bir amaç olarak da işlenmemiştir. Bazı Endonezya masallarının feminist çerçeveden incelendiği bir araştırmada kadınların kötü durumları engellemek için lanetleme ve aile ilişkilerinin kötüye kullanımının önüne geçebilmek gibi ayrıcalıkları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadınlar çocuk doğurup büyüten ve hanenin gücünü korumasını sağlayan varlıklar olarak görülmektedir (Nurhayati, 2019). Masalın sonunda kahramanın evlenme ve “sonsuz dek mutlu yaşama” durumunun İngiliz masallarında sıklıkla karşılaşıldığı belirtilmektedir (Mkhitarian ve Madatyan, 2021). Farklı kültürlerde evlenme ve kadına bakış açısı ele alındığında Japon masallarının bazılarında ayrıştığı görülmektedir.

Japon masallarında cesaret ve zekanın pratik kullanımı sıklıkla görüldüğü belirtilmektedir (Huthwaite, 1978). Bu araştırma kapsamında değerlendirilen masalarda özellikle bilgi, olgunluk ve başarı değerlerinin tespit edildiği masalların önemli bir kısmında cesaret ve zeka unsurlarının da yer aldığı görülmektedir. Myanmar, Kore, Brunei, Hint ve Filipin masallarının incelendiği bir araştırmada

seçilen masallar bilgelik kavramı üzerinden kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler ödül / ceza, kısıtlama / şiddet ve düzenbazlık / zafer bölümlerinden oluşmaktadır. Söz konusu masallardaki kategorilerde bilgelik ve zeka kullanımının sonucunda ulaşılan noktalar vurgulanmaktadır (Lwin, 2019). Japon masallarına bakıldığında bilgelikle birçok durumun çözüme kavuştuğu görülmektedir. Dolayısıyla Japon masallarının bilgelik değeri açısından diğer bazı Asya masallarıyla uyduğu söylenebilir.

Japon masalları yasak olan şeylerden uzak durulması gerektiği ve bunlara yönelen kişinin bedelini ödeyeceğini de anlatmaktadır. Bununla birlikte özverili olmanın önemi de vurgulanmaktadır (Ando, 2009). Bu araştırmada ele alınan masallarda bedel ödeme, yasaklardan uzak durma ve özverili olma gibi durumlar daha çok olgunluk, dindarlık ve itaat gibi değerler üzerinden anlatılmıştır. Dolayısıyla Japon masallarının genel özellikleriyle uyumaktadır. İki Endonezya masalının ele alındığı bir araştırmada masallar “yasak ilişki” üzerinden incelenmiştir. Yasak ilişki masallarda krallığın savaşa sürüklenmesine kadar ciddi sonuçlar doğurmaktadır (Luci, Sayuti ve Madya, 2020). Ayrıca bazı Eskimo masallarında yasak olan bir şey yapıldığında veya hayvanlar herhangi bir sebepten gücendiğinde yiyecek kıtlığı meydana geldiği de belirtilmektedir (Colby, 1973). Japon masalları bu açıdan farklı kültürlerin masallarıyla karşılaştırıldığında genel olarak yasak çiğnendiğinde karakterlerin veya halkın bedel ödediği görülmektedir.

Japoncada “oni” olarak geçen ve “şeytan” olarak ifade edebileceğimiz varlıklar masallarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu varlıkların görüldüğü masallarda cesaret ve kıvrak zekanın ön planda olmasının yanı sıra umut, özgüven, güç yetersizliği, kader, pes etme ve zayıflık gibi unsurlar da işlenmektedir (Hayashi, 2011). Kunio’nun masallarında bu unsurlar daha çok güç, başarı, bilgi ve hayatta kalma değerleri üzerinden anlatılmaktadır. Şeytanlarla karşılaşan insanlar başta korkar, hayatta kalmaya çalışır ve ardından sahip olduğu bilgileri kullanarak zekasıyla onları alt eder. Polinezya masallarında hayvanların genelde iyi huylu olduğu belirtilmektedir. Saldırgan olanların şiddeti sıklıkla mizahi açıdan verilmektedir. Ayrıca yaratıklar insanla doğanın yakınlığını vurgulamaktadır (Lenci, 1994). Bhutan masallarında karşımıza çıkan şeytanların genelde savaşçı alt edilmesi gereken varlıklar olarak görüldüğü anlaşılmaktadır ve bu şeytanlar korkunç görünüme sahiptir (Sharma, 2007). Yaratıklar üzerinden bakıldığında Japon masalları ve Bhutan masallarının bu tür varlıklara karşı benzer bakış açısına sahip olduğu görülmektedir.

ABD’de Japon masalları üzerinde yapılan bir çalışmada Japon masallarında ana karakter olarak genellikle yaşlı bir çift, yalnızca yaşlı bir adam veya çocuğun karşımıza çıktığı belirtilmektedir. Japonlar, yaşlı karakterler üzerinden dünyanın geçiciliğini vurgulamaktadır. Ayrıca Japon masalları, güzel bir evlilikle biten mutlu sonlar içermez (Cooper, 2013). Kunio’nun derlemesinden bu araştırma kapsamında ele alınan masallarda yaşlı karakterler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yaşlı karakterler üzerinden geleceğe bağlılık, dindarlık ve bilginin kullanımı da işlenmektedir. Endonezya masallarında karakterlerin tek yönlü olarak tanıtıldığı belirtilmektedir. Karakterler ya iyi ya da kötüdür. Genelde masalın sonunda da aynı şekilde kalırlar. Karakterler arasında devler, üvey anne, kıskanç kız kardeşler veya metres görmek mümkündür. En küçük kız kardeş ya da en küçük prenses her zaman güzel ve nazik, ana karakter olan genç her daim şanslıdır (Masykuroh, 2016). Kuzey Sudan masallarının ana karakterlerinin genelde kadın olduğu belirtilmektedir. Bu kadın karakter çok güzel, bilge ve sadıktır. Ayrıca çoğu zaman yakışıklı prensle evlenir (El-Nour, 2011). Farklı kültürlerin masallarındaki karakterler üzerine yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda masalların ana veya diğer karakterlerinin kültürden kültüre farklılık gösterebildiği görülmektedir.

Genel anlamda incelendiğinde Japon masallarının da diğer kültürlerde bulunan masallarda olduğu gibi değer aktarımı amacı güttüğü görülmektedir. Tanrılardan yardım isteme, bir iyilikle karşılaştığında hayır amaçlı tapınak inşa etme, iyilik yaptığında karşılığını ilahi veya insani yollarla alma gibi unsurların da birçok değer aktarılma amacını taşıdığı düşünülebilir.

Japon masallarında bulunan değerlerin tespiti ve bunların değerler eğitimi açısından incelenmesi araştırmaların geliştirilmesi açısından bazı öneriler şu şekilde ifade edilebilir:

- Çeşitli kaynaklardaki Japon masalları incelenebilir ve aynı masalların farklı derlemelerde bulunan farklı versiyonlarının başka değerler içerip içermediği araştırılabilir,
- Japon masallarında tespit edilen değerler farklı kültürlerden birine ait masallarda bulunan değerlerle karşılaştırılabilir. Bu çerçevede değerlerin evrenselliği kapsamında yeni araştırmalar gerçekleştirilebilir,
- Masallarda yerel unsurlar sıklıkla görülüyor olsa da, verilmek istenen değerler genel anlamda farklı kültürlerde de rahatlıkla anlaşılabilir olduğundan, farklı kültürlerden yararlanılarak çocukların kültürel gelişimine katkı sağlanabilir.

## Kaynaklar

- Akbaba, S. (2001). Farklı öğretim kademelerinde okutulan masalların Kohlberg'in moral gelişim evreleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 26(121), 41-44.
- Akbay, O. H. (2015). *Kültür bağlamında Japon masalları*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ando, N. (2009). 昔話から見た日本的自我のとらえ方. *Uekusa Gakuen University - Bulletin of Education and Health Sciences*(1), 77-86.
- Aydın, N. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2).
- Bruijn, A. D. (2019). From representation to participation: rethinking the intercultural educational approach to folktales. *Children's Literature in Education*, 50, 315-332.
- Cengiz, Ş. & Duran, E. (2017). Okul öncesi dönemine ait hikâye ve masallardaki değerlerin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 42(191), 205-233.
- Colby, B. (1973). A partial grammar of eskimo folktales. *American Anthropologist*, 75(3), 645-662.
- Cooper, J. (2013). *The roles of women, animals, and nature in traditional japanese and western folk tales carry over into modern japanese and western culture* (Undergraduate Honors Thesis). East Tennessee State University - Digital Commons.
- Dilmaç, B. & Ulusoy, K. (2016). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- El-Nour, E. A. (2011). Not just a pretty face: women as storytellers and subject in the folktales of Northern Sudan. *Tydskrif vir Letterkunde*, 48(2), 171-185.
- Evans, S. (2010). The impact of cultural folklore on national values: a preliminary study with a focus on bhutan. *Storytelling Self Society an Interdisciplinary Journal of Storytelling Studies*, 6(1), 8-18.
- Gooderham, D. W. (1997). What rough beast. . .? narrative relationships and moral education. *Journal of Moral Education*, 26(1), 59-72.
- Gouveia, V. V., Milfont, T. L. & Guerra, V. M. (2013). Functional theory of human values: testing its content and structure hypotheses. *Personality and Individual Differences*, 41-47.
- Güvenç, B. (2002). *Japon kültürü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hayashi, S. (2011). 象徴としての“鬼”と“トッケビ”. *関西国際大学研究紀要*(2011), 25-35.
- Huthwaite, M. F. (1978). Japanese values: a thematic analysis of contemporary children's literature. *Japanese Journal of Religious Studies*, 59-74.
- Johansson, J. & Hannula, M. S. (2014). How do finnish children express care and justice in comic strips and written narratives? *Journal of Moral Education*, 43(4), 516-531.
- Karagöz, B. (2017). Naki Tezel'in Türk masalları adlı kitabının değerler açısından analizi. *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 3(5), 534-556.

- Kim, S. J., Song, A., Lee, G.L. & Bach, A. (2018). Using animated folktales to teach cultural values: a case study with Korean-American bilingual kindergartners. *Journal of Research in Childhood Education*, 1-15.
- Komalasari, K. & Saripudin, D. (2018). The influence of living values education-based civic education textbook on student's character formation. *International Journal of Instruction*, 11(1), 395-410.
- Kunio, Y. (1941). 日本の昔話 (nihon no mukashibanashi). 三国書房 (Mikuni Shobō).
- Lee, G. L. (2011). Best practices of teaching traditional beliefs using Korean folk literature. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 417-421.
- Lenci, S. T. (1994). *Polynesian folk tales of supernatural creatures and animal kupua*. Center for Pacific Island Studies.
- Lewin, D. (2020). Between horror and boredom: fairy tales and moral education. *Ethics and Education*, 15(2), 213-231.
- Luci, K. D., Sayuti, S. A. & Madya, S. (2020). Taboo and its violations: the dynamics of intercultural relations of ma'anyan dayak society in two folktales. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(9), 261-274.
- Lwin, S. M. (2019). More than "good guys vs. bad guys": wisdom from folktales as oral literary texts. *Proceedings of the 28th International Conference on Literature: "Literature as a Source of Wisdom" içinde (s. 1-8)*. Banda Aceh: Universitas Syiah Kuala.
- Makino, Y. (2004). Lafcadio hearn and yanagita kunio - who initiated folklore studies in Japan? *International Symposium: Lafcadio Hearn in International Perspectives içinde (s. 133-145)*. Tokyo.
- Masami, I. (1997). 柳田国男の昔話テキスト. *日本口承文芸学会(20)*, 115-126.
- Masykuroh, Q. (2016). Old body in new clothes: Indonesian folktales in children's books. *The 3rd University Research Colloquium içinde (s. 130-136)*. Yogyakarta.
- Mazzoleni, E. (2018). Normative images in European folktale, 309-316.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Mkhitarian, Y. & Madatyan, L. (2021). A comparative study of space and time transference of main characters in British and Armenian fairy tales. *3rd International Academic Conference on Research in Social Sciences içinde (s. 117-136)*. Berlin: ACRSS.
- Mollet, T. (2013). "With a smile and a song ...": walt disney and the birth of the American fairy tale. *Marvels & Tales*, 27(1), 109-124.
- Moniz, A. (2016). The voice of a culture: folktales in Russia. *University of Hawai'i at Hilo - Hohonu*, 14, 47-54.
- Mota, M. T. (2009). *The role of folktales in building personality: the case of the lunda-cokwe people of angole* (Yüksek Lisans Tezi). University of South Africa.
- Nassaji, H. (2015). Qualitative and descriptive research: data type versus data analysis. *Language Teaching Research*, 19(2), 129-132.
- Nurhayati, S. (2019). Indonesian folktales: feminism and the query of femaleness. *Leksika*, 13(1), 12-17.
- Penjore, D. (2005). Folktales and education: the role of bhutanese folktales in value transmission. *Journal of Bhutan Studies*, 258-277.
- Petkova, G. (2016). Night, reality and dreams in Japanese fairy tales. *Filologiyata: Klasicheska i Nova*, 1-10.

- Reiss, N. S. (1996). *A cross-cultural analysis of the animal suitor motif in the Grimms' fairy tales and in the north American Indian folktales*. (Yüksek Lisans Tezi). McGill University Department of Gennan Studies.
- Ruirui, Z. (2014). The value and heritage of folktales in early childhood education: based on a case study in Zhejiang province. *Frontiers of Education in China*, 9(1), 147-149.
- Sawai, M. (2013). *Perception of Japanese folktales by readers from different cultural backgrounds*. (Master's Thesis). University of Toledo.
- Seck, F. (2018). Crossing the atlantic: bouqui and malice, a caribbean counterpoetics. *Journal of Haitian Studies*, 24(1), 76-100.
- Sharma, C. S. (2007). Bhutanese folktales: common man's media with missions for society. *Journal of Bhutan Studies*, 83-112.
- Shitara, K. (2013). 昔話の現代的価値. *日本語日本文学論叢*, 91-104.
- Sofa, E. M. (2020). Moral values in Western and Indonesian stories: a research on the stories for the ninth grade of junior high school. *Journal of English Education and Teaching*, 4(3), 449-465.
- Spitz, E. H. (2016). Revisiting fairy tales. *Contemporary Psychoanalysis*, 52(3), 478-488.
- Suwanpratest, O. (2016). An analysis of the prominent cultural values of Asian people through similar folktales. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(11), 836-839.
- Şenavcu, H. İ. (2016). Japon dini bayramlarının genel özellikleri ve sosyal hayattaki yeri. *Mîzânü'l-Hak İslami İlimler Dergisi*(2), 41-56.
- Taguchi, A. (2019). 昔話にみる日本の心情. *VERITAS」 学生論文*(26).
- Takayanagi, S. (1974). Yanagita kunio. *Monumenta Nipponica*, 29(3), 329-335.
- Thorne-Thomsen, G. (1903). The educational value of fairy-stories and myths. *The University of Chicago Press Journals*, 3(4), 161-167.
- Virtue, D. C. & Vogler, K. E. (2008). The pedagogical value of folk literature as a cultural resource for social studies instruction: an analysis of folktales from Denmark. *Journal of Social Studies Research*, 32(1), 28-39.
- Virtue, D. C. & Vogler, K. E. (2009). Pairing folktales with textbooks and nonfiction in teaching about culture. *Social Studies and the Young Learner*, 21(3), 21-24.
- Vuong, Q.H., et al. (2018). Cultural additivity: behavioural insights from the interaction of confucianism, buddhism and taoism in folktales. *Palgrave Communications*, 4(1), 143.
- Wadhams, E. (2019). *The essentials of mukashibanashi: a study of motifs & morals in Japanese folktales*. (Undergraduate Honors Thesis). The Florida State University College of Arts & Sciences.
- Wardarita, R. & Negoro, G. P. (2017). A comparative study: the folktale of jaka tarub (Indonesia) and tanabata (Japan). *Advances in Language and Literary Studies*, 8(6), 1-6.
- Weea, S. J., Kimb, K. J. & Lee, Y. (2019). 'Cinderella did not speak up': critical literacy approach using folk/fairy tales and their parodies in an early childhood classroom. *Early Child Development and Care*, 189(11), 1874-1888